

‘Angst æder sjæle op’ – musikterapi og trauma

Helle Kirstine Stubkjær Mumm

Kandidat i musikterapi, musikterapeut v. Pavarotti Music Centre (2003 – 2004), Mostar, Bosnien-Hercegovina, ansat som musikterapeut v. Køge Kommunale Musikskole og som barselsvikar v. Rehabiliteringscenter for torturofre (RCT), København, medlem af MTL's bestyrelse.

I sidste nummer af Dansk Musikterapi (2004, 1(2)) blev den 5. Europæiske Musikterapi Kongres i Finland 2004 omtalt af Britta Frederiksen, musikterapeut. Hun gav et helhedsindtryk af kongressen og dens hovedtaler. Jeg vil i nedenstående fortælle om indtryk fra nogle af kongressens andre ‘Many Faces of Music Therapy’. Inden kongressen var jeg vendt tilbage til Danmark efter et års arbejde i Mostar, Bosnien-Hercegovina. De præsentationer, som omtales her, blev derfor valgt ud fra en specifik interesse for musikterapi og trauma. Mine reaktioner på oplæggene var stærke, i og med at arbejde i en krigstraumatiseret kontekst sætter dybe spor i en terapeut fra én af verdens mest trygge nationer.

Norske Randi Rolvsjord, ansat ved musikterapiuddannelsen i Sandane, holdt et oplæg om begrebet ‘*empowerment*’ som en metafor for terapi. Hendes argumentation gik på, at dette begreb også benyttes politisk og socialt, bl.a. i forhold til marginaliserede grupper i samfund og indenfor feministisk teori, hvorved begrebet sætter terapi ind i en bredere samfundsmæssig kontekst. Terapi handler om at udvikle kraft eller ressourcer i ‘afkræftede’ mennesker⁴. Da ‘magt’ er indbygget i begrebet, minder ‘*empowerment*’ om den asymmetriske terapeut-klient relation i terapi. Man mindes om vigtigheden af, at relationen kommer til at danne grobund for et sundt og

genuint samarbejde, hvor klienten oplever sig som ansvarlig for og magtfuld i forhold til sin bedringsproces.

Begrebet ‘*empowerment*’ vakte genklang i mig, da magt var et omdrejningspunkt i den bosniske efterkrigs-kontekst, hvor mange mennesker, 10 år efter krigen, stadig kæmper for at holde sig i live. Og hvor vi udlændinge kæmpede for at udrette mest muligt og for selv at finde os til rette og føle os værdsat. I Skandinavien har vi en tendens til at tro, at alt er demokrati, ligeværd og samarbejde, derfor finder jeg det relevant at blive mindet om, at hierarki og magtkamp findes, også ikklædt ansvarlig, ‘blød’ humanisme, der overvejende anses for at være hensynsfuld og diplomatisk. At magt er noget vi – også som musikterapeuter – må forholde os til.

De for mig mest gribende præsentationer kom fra Israel, fra Chava Weiss og Dorit Amir. Chava Weiss kunne bevidne nu og her, med alvorsfuldt blik og stilfærdigt kropssprog, effekten af intifadaens uforudsigelige vold og den psykiske belastning, en utryg dagligdag medfører. Hun fortalte i oplægget “*Coping in the Shadow of Terror*” om støttende gruppemusikterapi i terrorramte byområder, så jeg mærkede på min krop, hvordan der må have været i Bosnien-Hercegovina under og umiddelbart efter krigen. Liv med ødelæggende gru og angst. Som den tyske instruktør Rainer Werner

⁴Stig Hoffmeyer, videnskabelig klummeskribent i Politiken, skelner relevant mellem ‘livskraft’ som biologi og ‘livsmod’ som den menneskelige mestring af eller afmagt i forhold til kraften (Pol 19/12/04).

Fasz binder så rammende har kaldt en film; ‘angst æder sjæle op’.

Angsten i Bosnien har nu taget form af udbredt resignation, mistillid, sårbarhed, passivitet og depression, men livsglæden øges dog i takt med sikkerhed, føde, arbejde, penge, status og muligheder. I begge lande medvirker musikterapi til, at angstfyldte mennesker kan give udtryk for vrede og afmagt samt holde liv i håbet om en bedre fremtid.

Dorit Amirs præsentation rummede en næsten ubærlig smerte, fordi den omhandlede et musikterapeutisk forløb med en Holocaust overlever, som gennemlever traumatiske oplevelser og tab 60 år efter krigen. Dette oplæg havde en voldsom effekt på mig. Dels fik jeg et glimt af bosniske venners fremtid, de som lever og klarer sig i nuet takket være solid fortrængning af deres krigserindringer. Jeg så for mig, hvordan det hele vil vælte frem og lamme dem en dag, når der bliver plads til det i deres tilværelse. Mærkede hvordan krigen vil tugte Balkans sjæl i årtier.

Dels afspillede Dorit Amir under hele præsentationen Ravels Bolero, som klienten vanskeligt tålte men havde insisteret på at lytte til under hele terapiforløbet. Det havde været omtrent uudholdeligt for Amir, med barske Holocaust historier i sin egen bagage, men hun brugte nu, under præsentationen i Finland, at skruer op for den vedholdende musik, når det var svært for hende at fortsætte. Tilhørernes medfølelse med både den omtalte klient, og med Amir, blev til medliden. Var det selvpineri? Eller blev musikken på paradoksalt vis en støtte til genoprejsning og mestring? Musikken minde både Amir og klienten om nazismens

fremmarch, om gruppevanviddet, om militærmaskinen, der ikke var til at standse. Amir beskrev Boleros karakter som ‘tvangsmæssig kontrol’ i kraft af kompositionens ‘schweizer-ur tromme’, det lange crescendo, dens mangel på melodi, variation og ornamenteration; en øvelse i monotomi og repetition, som bringer lytteren i en næsten hypnotisk tilstand⁵. Vi tilhørere i Finland blev drevet til vores psykiske smertetærskel via empatien. Holocaust overleveren (og Amir) brugte Bolero til at opnå en slags katarsis i form af forløsning af mørke følelser.

Til slut vil jeg nævne, at Sami Alanne i Finland arbejder på en Ph.d. om ‘musikpsykoterapi med torturoverlevende’. Han undersøger gruppeterapi med anvendelse af ‘modificeret GIM’, hvor det formodes at terapiforløbet vil reducere angst, depression og tvangsprægede symptomer. Studier af Vietnam veteraner, der modtog GIM behandling, har ifølge Alanne vist, at hypersensibilitet og tankeforstyrrelser blev reduceret.

Foruden disse oplæg præsenterede engelske Nicky O'Neill og Harriet Powell en video fra et sommerkursus for kroatisk musikterapeuter, to andre englændere, Liz Clough og Tish Crotty, fortalte om gruppemusikterapi med børn af flygtninge- og asylansøgere, og Jaap Orth fra Holland præsenterede om musikterapeutiske workshops med traumatiserede flygtninge.

Det var interessant om end barskt at kunne sammensætte et program af international musik-terapeutisk viden indenfor dette specifikke område. Lad os håbe at musikterapeuter også i Danmark vil blive inddraget i stadig større omfang indenfor traume-, rehabiliterings- og integrationsområdet.

⁵En tankevækkende anden tolkning af musikken fremlagdes i P2 en dag, hvor der fortaltes om komponister som ikke rigtig havde held med at gøre deres hoser grønne. Bolero blev i den sammenhæng kaldt for det mest inciterende og erotiske stykke klassisk musik nogensinde skrevet!